

ΠΟΤΕ Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ Β' ΕΛΑΒΕ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Είναι γνωστόν ότι διάδοχος δὲν ήταν ο νόμιμος διάδοχος, αντιθέτως μάλιστα ύπό νεωτέρων ίστορικῶν¹ θεωρεῖται σφετεριστής του μακεδονικοῦ θρόνου, ὅστις δικαιωματικῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀδελφοῦ του Περδίκκα Γ' καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸν υἱόν του Ἀμύνταν. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ σύμφωνα μὲ τὰ κρατοῦντα νόμιμα εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε νόμιμος διάδοχος, διάδοχος δὲν ήταν δυνατόν νὰ εἴναι βασιλεὺς ἀπὸ τῆς ἐπομένης τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐν τούτοις καὶ σήμερον ύπὸ τῶν ιστορικῶν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ύπὸ τῶν χρονογράφων ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας του χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Περδίκκα (359 π.Χ.). Μία προσεκτικὴ ὄμως ἐξέτασις τῶν πηγῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν διαδοχήν, καὶ τῶν διαδραματισθέντων γεγονότων θὰ δείξῃ ὅτι διάδοχος ἀπὸ ἀρχῆς δὲν ήταν βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἀπλοῦς κηδεμών τοῦ ἀνεψιοῦ του, ἀντιβασιλεύς.

Ἡ Μακεδονία συχνὰ συνεταράσσετο ἀπὸ ἐσωτερικὰς ἀναστατώσεις καὶ ἐπειδὴ σχεδὸν κάθε βασιλεὺς της εὗρισκε βίαιον τέλος, ἐκάστοτε ἀνέκυπτε θέμα διαδοχῆς. Κλασσικὸν παράδειγμα τῆς τοιαύτης καταστάσεως είναι ὅλη ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμύντα Γ' μέχρι τοῦ Φιλίππου Β' ἐποχή. Ὁ Ἀμύντας Γ', δταν τὸ 370/69 π.Χ.² ἀπέθανεν εἰς προκεχωρημένην ἥλικιαν³, ἀφησε τρεῖς υἱοὺς ἀπὸ τὴν νόμιμον σύζυγον του Εὐρυδίκην, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Περδίκκαν καὶ τὸν Φίλιππον, καὶ ἄλλους τρεῖς ἀπὸ τὴν Γυγαίαν, τὸν Ἀρχέλαον, τὸν Ἀρριδαῖον καὶ τὸν Μενέλαον⁴. Κατὰ τὸ ίσχυντον δίκαιον περὶ διαδοχῆς ἡ ἔξουσία περιῆλθεν εἰς τὸν πρεσβύτερον τῶν ἀδελφῶν Ἀλέξαν-

1. Βλ. π.χ. F. Schachermeyr, Zur Geschichte u. Staatsrecht der frühen Diadochenzeit, «Klio» 19 (1925) 436 κ.έ.

2. Διόδ. XV, 60, 3. Βλ. Fr. Geyer, Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipp's II., München/Berlin 1930. P. Cloché, Histoire de la Macédoine, Paris 1960, 120/21.

3. Ἰσοκρ. IV, 46: τὸν ἐπίλοιπον χρόνον βασιλεύων γῆρα τὸν βίον ἐτελεύτησεν. Iust. VII, 4, 8: functus itaque tot periculis senex decessit. Ἐν τούτοις ὑπάρχει παράδοσις ὅτι δῆθεν καὶ αὐτὸν ἡ σύζυγός του Εὐρυδίκη ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν εὐνοούμενόν της Πτολεμαῖον Ἀλωρίτην διενοήθη νὰ δολοφονήσῃ. Iust., ἐ.ἀ. 7.

4. Iust., ἐ.ἀ. 4,5. Ἐκ τῆς Εὐρυδίκης ὁ Ἀμύντας εἶχε καὶ κόρην, δνόματι Εὐρυνόην, σύζυγον τοῦ Πτολεμαίου Ἀλωρίτου.

δρον Β'¹ καὶ οὕτω, φαίνεται, ἐρρύθμισε τὰ τῆς διαδοχῆς ὁ ἴδιος ὁ Ἀμύντας, ὅταν ἀκόμη ἔζη. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως μετὰ ἐν καὶ ἡμισυ ἔτος βασιλείας ἐδολοφονήθη (369/68 π.Χ.) ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Πτολεμαίου Ἀλωρίτου τῇ συμπράξει τῆς μητρός του, ἵνα σφετερισθοῦν τὴν ἔξουσίαν. Ἄλλ' ἡ ἀντίδρασις τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ, εἰς τὸν ὄποιον τὸ ἀνοσιούργημα τῆς βασιλομήτορος προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀπέχθειαν κατ' αὐτῆς, καὶ πρὸ παντὸς ἡ ἐπέμβασις τοῦ Θηβαίου Πελοπίδου τοὺς ἔξηνάγκασαν νὰ παραιτηθοῦν τῶν σχεδίων, ὥρισθη δὲ ὁ Προλεμαῖος, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ὑπανδρευθῆ τὴν Εὐρυδίκην², ἀπλῶς «ἐ π ἵ τ ρ ο π ο ζ» τῶν δύο ἀνηλίκων ἀδελφῶν³. Τότε παρελήφθη καὶ ὁ Φίλιππος ὡς ὅμηρος εἰς τὰς Θήβας ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου⁴. Ὁ Περδίκας ὅμως μετὰ τριετῆ κηδεμονίαν κατώρθωσε νὰ θέσῃ ἐκποδὼν τὸν προστάτην του καὶ νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς του τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας⁵. Τὸν ἀδελφόν του Φίλιππον ἐνήργησε καὶ ἀπηλλάγη τῆς ὅμηρείας καὶ κατόπιν παρεμβάσεως τοῦ μαθητοῦ τοῦ Πλάτωνος Εὐφραίου τοῦ Ὁρείτου τοῦ παρεχώρησε μικράν τινα περιοχὴν νὰ διοικῇ⁶. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις τοῦ Περδίκκα ἔσωσε μετ' δλίγον τὴν Μακεδονίαν, ἔδωσεν ὅμως τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ἀναρριχηθῇ εἰς τὴν ἔξουσίαν. Διότι ὁ Περδίκκας, μετὰ πενταετῆ δραστηρίαν κυβέρνησιν, ἐν τέλει πολεμῶν κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Ἰλλυριῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα Βάρδουλιν⁷ εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ αὐτὸς μὲ 4.000 ἄνδρας ἐκά-

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Β' κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του ἦτο ἐνήλικος, ἄλλως θὰ ἔπειρε νὰ δριοθῇ ἐπίτροπος αὐτοῦ. "Οτι δὲ πράγματι οὗτος εἴχεν ἥδη ἐνηλικωθῆ, τὸ συμπεραίνομεν ἀσφαλῶς ἔξ ἐπιγραφῆς, ἡ ὁποία περιέχει συνθήκην τοῦ Ἀμύντα Γ' καὶ τῶν Ἀθηνῶν τὸν ἔτους 375 (ἢ 373), τὴν ὄποιαν ὁ Ἀλέξανδρος ὡς διάδοχος συνυπογράφει μετὰ τοῦ πατρός του (IG II², 1, 102. Ditt. Syll. I³, 157. M. N. T o d, Greek Historical Inscriptions II, 129. H. Bechtel, Die Staatsverträge des Altertums II, 220/1, ἀρ. 264). Τοῦτο ἀναμφιβόλως προϋποθέτει ἐνηλικίωσιν τοῦ Ἀλέξανδρου. Κατὰ ταῦτα, ἂν ὁ Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη τὸ 392 — ὁ γάμος τοῦ Ἀμύντα καὶ τῆς Εὐρυδίκης ὁρίζεται τὸ 393 (Bechtel III², 2, 66 κ.ε. G e y e r, ἔ.ἀ. 124) — κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνθήκης θὰ ἦτο 18 ἢ 20 ἔτῶν, κατὰ τὴν ἀνάρρησίν του δὲ εἰς τὸν θρόνον 23 - 24 ἔτῶν.

2. Σχολ. εἰς Αἰσχίν. Περὶ παραπτεροῦ. 29. Iust. VII, 4, 7.

3. Πλούτ. Πελοπ. 27. Αἰσχίν. ἔ.ἀ. 29. Κατὰ τὸν Αἰσχίνην ὁ Περδίκκας κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του ἦτο παῖς ἀκόμη, ἵσως 16 ἢ 17 ἔτῶν.

4. Διόδ. XV, 67, 4. Πλούτ. Πελοπ. 26. Iust. VII, 5, 1. Bλ. G e y e r, ἔ.ἀ. 129.

5. Διόδ. XV, 77, 5. XVI, 2, 4. Σύγκελλ. p. 500. Σχολ. εἰς Αἰσχίνην, ἔ.ἀ.

6. Καρύστιος παρ' Ἀθηναίῳ XI, 506e - f [=FHG IV, 357]: ἔ π ε ι σ ε ν ἀ π ο μ ε ρ i σ α i τ i ν ἀ χ ώ ρ α ν Φ i λ i π π ο φ. Ἐνῷ κατὰ τὸν Καρύστιον καὶ ἵσως καὶ τὸν Ἰουστίνον VI, 9, 6. VII, 5. 2 ὁ Φίλιππος ἥδη ζώντος τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, κατὰ τὸν Διόδωρον XVI, 2, 5 καὶ τὸν Λιβάνιον, Βίος Δημοσθ. 18 (VIII, 606 R. Foerster), κατ' ἐσφαλμένην παράδοσιν, ἥλθεν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

7. Curt Schütt, Untersuchungen zur Geschichte d. alten Illyrier, Diss. Breslau 38.

λυψε τὸ πεδίον τῆς μάχης¹. Τότε ὅλα τὰ δεινά, τὰ ὄποια εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀπειλοῦν μίαν χώραν, ἐπεσωρεύθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Ἀνω Μακεδονία κατὰ τὸ πλεῖστον περιήλθεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Ἰλλυριῶν, ἐνῷ ταυτοχρόνως οὗτοι συνεκέντρωνον μεγάλας δυνάμεις, διὰ νὰ εἰσβάλουν καὶ εἰς τὴν κυρίως Μακεδονίαν. Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Μακεδονίας, οἱ Παιόνες, θεωροῦν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ πορθήσουν αὐτήν². Ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ σημεῖα ἐγείρονται ἀνταπαιτηταὶ τοῦ θρόνου· ὁ Παυσανίας, συγγενής ἐξ ἄλλου κλάδου τῆς κυβερνώσης δυναστείας³, ὅστις καὶ ἐπὶ Πτολεμαίου Ἀλωρίτου εἶχεν ἐγείρει ἀξιώσεις, ὑποστηριζόμενος τώρα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Θρακῶν (τοῦ Βηρισάδου, κατὰ τὸν Beloch III², 1, 224) εἰσβάλλει εἰς τὴν Μακεδονίαν⁴. ὁ Ἀρχέλαος, ὁ πρεσβύτερος νίδος τοῦ Ἀμύντα Γ' ἀπὸ τὴν Γυγαίαν, δικαίως θεωρῶν αὐτὸν νόμιμον διάδοχον, διεκδικεῖ τὸν θόνον ὑπὲρ αὐτοῦ⁵, καθὼς καὶ ὁ Ἀργαῖος, ἐπιφανῆς Μακεδών, ὅστις καὶ προηγουμένως ἐβασίλευσε δύο ἔτη (περὶ τὸ 385 - 383 π.Χ.), δραστηρίως ὑποστηριζόμενος τώρα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων⁶. Τὸ χείριστον δ' ὅλων ἵτο ὁ Περδίκκας ἀποθνήσκων δὲν ἄφησε κατὰ τὰς κρισίμους αὐτὰς στιγμὰς ἀντάξιον τῶν περιστάσεων διάδοχον, ἀλλ' ἔνα ἀνήλικον παιδί⁷. Τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ὁ νεώτερός του ἀδελφὸς Φίλιππος, ὅστις εἰς τὴν παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ περιοχὴν εἶχεν ἐτοιμάσει μικρὰν δύναμιν, ἀλλ' ἀξιόμαχον, διὰ τῆς ὄποιας ἥδυνατο νὰ προβάλῃ τὴν πρώτην ἀντίστασιν. Προηγουμένως ὅμως ἐπρεπε νὰ τακτοποιηθῇ ἡ θέσις του εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Κατὰ τὸ ἰσχὺν ἐν Μακεδονίᾳ δίκαιον περὶ διαδοχῆς ἡ ἀρχὴ περιήρχετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως εἰς τὸν πρεσβύτερον νίδον καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ἡ οἰουδήποτε ἄλλου νίδον εἰς τὸν πλησιέστερον συγγενῆ, ὅστις ὅμως ὕφειλεν ὄπωσδήποτε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ ἐκ τοῦ Ἡρακλέους καταγόμενον γένος τῶν Ἀργεαδῶν. Ἐν ᾧ περιπτώσει ὁ διάδοχος ἥτο ἀνήλικος, τότε ὠρίζετο μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του κηδεμών, «προστάτης», ἐκ τῶν πλη-

1. Διόδ. XVI, 2, 4. 5. Λιβάν., ἔ.ἀ. Πρβλ. καὶ Πολύαιν. IV, 10, 1.

2. Διόδ. XVI, 2, 6.

3. Αἰσχίν., ἔ.ἀ. 26. Διόδ. XVI, 2, 6.

4. Διόδ., ἔ.ἀ.: ἐπεβάλλετο διὰ τοῦ Θρακῶν βασιλέως ἐπὶ τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν κατένεαν. Βλ. καὶ Θεόπομπ., Φιλιππικά, Fr. gr. Hist. II B, 115, ἀριθ. 29.

5. Θεόπομπ., ἔ.ἀ. Βλ. καὶ Iust. VIII, 3, 10. Περὶ τοῦ Ἀρχελάου τούτου Καερστ, RE II, 448, ἄρθρ. 9. Βελούχ IV², 2, 67.

6. Διόδ. XVI, 2, 6. 3, 5 κ.έ. Θεόπομπ., ἔ.ἀ. Δημοσθ. XXIII, 121. Περὶ τοῦ Ἀργαίου πλείσια βλ. Schaeffer, Demosthenes u. seine Zeit II², 7. 18. Καερστ, RE II, 687, ἄρθρ. 6. Ὁ Γεγερ, ἔ.ἀ., δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου.

7. Ἡ Ἀμύντας ἐγεννήθη τὸ 365 π.Χ., κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του θὰ ἥτο 5 ἢ 6 ἔτῶν. Πρβ. U. Koehler, Hermes 24, 642 καὶ H. Berve, Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage, München 1926, II, 30, ἀριθ. 61.

σιεστέρων πάλιν συγγενῶν, σπανιώτερον συλλογικὴ ἀντιβασιλείᾳ¹. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ὅμως, διὰ νὰ εἶναι ἔγκυρος ἡ ἐκλογή, ἔπερπε νὰ τύχῃ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ συμβουλίου τῶν εὐγενῶν ἢ τοῦ στρατευομένου λαοῦ (Heeresversammlung²), ὁ ὄποιος πάντως δὲν ἡμποδίζετο καὶ ἄλλως νὰ ἀποφασίσῃ³. Εὐτυχῶς περὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Φιλίππου ὡς ἐπιτρόπου τοῦ ἀνεψιοῦ του ἔχομεν καλὴν καὶ ἀξιόπιστον μαρτυρίαν, τοῦ Ἰουστίνου VII, 5, 9 - 10 : Itaque Philippus diu non regem, sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella inminebat serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus a populo regnum suscepit. Βεβαίως ὁ Ἰουστίνος οὐδεμίαν νύξιν κάμνει, ἂν ὁ διορισμὸς οὗτος ἥτο καὶ ἐπιθυμία τοῦ Περδίκκα. Μᾶς πληροφορεῖ ὅμως — καὶ τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν — ὅτι κατ' ἀρχὴν ὁ Φίλιππος ἀνεγνωρίσθη μόνον κηδεμών τοῦ Ἀμύντα, ἔπειτα δέ, μετὰ χρόνον πολὺν (diu), ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ λαοῦ (τῆς Heeresversammlung, προφανῶς), ἔπειδὴ ἡ χώρα πανταχόθεν ἡπειλεῖτο καὶ ὁ νέος βασιλεὺς δὲν ἥτο εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τοὺς κινδύνους, ἀνέλαβε καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως⁴. Τοῦτο εἶναι ἀπολύτως δρθόν. Πράγματι εἰς ἐπιγραφὴν τῆς Λεβαδείας ὁ Ἀμύντας φέρει τὸν τίτλον [Μα]κεδόνων βασιλεύ[ς]⁵, εἰς μεταγενεστέραν ὅμως, ἵσως πρὸ τοῦ 338 π.Χ., ἔνθα τιμᾶται ὑπὸ τῶν Ὑρωπίων ὡς πρόξενος καὶ εὐεργέτης, φέρει ἀπλῶς τὸ ἐθνικὸν Μακεδών⁶. Οἱ Ἀμύντας δηλ. ἐπί τινα χρόνον ἀνεγνωρίζετο ὡς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων καὶ ὡς τοιοῦτον πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ τὸν κατατάξωμεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ὡς Ἀμύνταν Δ', ὁ Φίλιππος ἥτο ἀπλῶς ὁ ἐπίτροπος. Δυστυχῶς μέχρι σήμερον δὲν εὑρέθησαν νομίσματα, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἥτο ἡ καλυτέρα ἀπόδειξις.

Πότε ἀκριβῶς ἔγινεν ἡ μεταβολὴ αὕτη, οὐδὲν λέγει ὁ Ἰουστίνος, ἀλλ' οὕτε καὶ ἡ ὑπόλοιπος πενιχρὰ παράδοσις μᾶς βοηθεῖ εἰς τοῦτο. Ἐχω τὴν

1. Πολύβ. IV, 87, 8, πρβ. καὶ 76, 1.

2. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει εἰδίκος ὅρος πρὸς δήλωσιν τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ χρησιμοποιεῖται σήμερον ὑφ' ὅλων ὁ γεμανικὸς Heeresversammlung.

3. Περὶ τῆς ἐπιτροπίας ἐν Μακεδονίᾳ βλέπε πρόχειρον βιβλιογραφίαν: Arn. Schaefer, Das maked. Königtum, Hist. Taschenbuch 3 (1884) 7. Ulrich Koehler Makedonien unter König Archelaos, S - B der preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin 29 (1893) 490/91. J. Kaerst, ἔ.ἄ. 180/81. Fr. Hampel, Der König der Makedonen, Diss. Weida i. Thür. 1934, 12/3. Fr. Granier, Die maked. Heeresversammlung, München 1931, 15. 25 κ.έ.

4. Πρβλ. γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου ὑπὸ E. Chaubry - L. Thely; aussi Philippe resta longtemps tuteur du jeune prince, sans prendre le titre de roi.

5. IG VII, 3055, 9: Ἀμύντα[ς] Πιερδίκκα Μακεδόνων βασιλεύ[ς] καταβὰς ἐν τῷ ἄντρῳ τοῦ πέρα αὐτοσαντῷ ἀνέθεικε.

6. Ditt. Syll. I², 258, 5 κ.έ.: Ἀμύντα Πιερδίκκα Μακεδόνα πρόξενον εἰν' Ὑρωπίων [καὶ] εὐεργέτην. ἀτέλειαν δὲ [εἰ]ν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ γῆς καὶ οἰκίας ἐνκτησιν αὐτῶν καὶ ἐκγόνοις.

γνώμην ὅτι δ Φίλιππος εἰς τὸ πραξικόπημα τοῦτο θὰ προέβαινε μόνον μετὰ μίαν σοβαρὰν ἐξωτερικὴν ἐπιτυχίαν, ἡ δοπία καὶ τὸ γόητρον αὐτοῦ θὰ ηὕξανε καὶ τὴν θέσιν του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν θὰ ἡδραίωνε. Τοιαύτη δὲ ἐπιτυχία ἀναμφιβόλως ἥτο διαφορά τὸν Παιόνιον καὶ ἡ διοκληρωτικὴ ἡττα τῶν Ἰλλυριῶν ὑπὸ τὸν Βάρδυλιν εἰς τὴν Λυγκηστίδα, κατόπιν τῆς δοπίας τὸ μακεδονικὸν ἔδαφος ἐπεξετάθη μέχρι τῆς Λιχνίτιδος λίμνης¹. Τότε, φαίνεται, κατηργήθησαν καὶ αἱ ἡγεμονίαι τῆς "Ανω Μακεδονίας, ἡ δοπία ἔκτοτε συνεχωνεύθη εἰς τὸ μακεδονικὸν κράτος². Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανὸν δ Φίλιππος τότε μαζὶ μὲ τὰς ἐπενεχθείσας ἄλλας μεταβολάς, ποὺ ἔθετον τὰς βάσεις τοῦ μέλλοντος τῆς Μακεδονίας, νὰ ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, παραμερίζων τὸν νόμιμον διάδοχον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οὐδὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ πλέον οὔτε ἄλλην τινὰ ἀντίδρασιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ. "Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι καὶ δ Διόδωρος, ἀν καὶ ὑπολογίζει καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ Φιλίππου διήρκησεν εἰκοσι τέσσαρα ἔτη, ἥτοι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Περδίκκα Γ' (360/59 π.Χ.) μέχρι τοῦ 336, ἐν τούτοις μόνον ἀπὸ τῆς νίκης του κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν χρησιμοποιεῖ δι' αὐτὸν τὸν τίτλον *Μακεδόνων βασιλεὺς*³.

"Ο Ἀμύντας ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ζῇ ἐν Μακεδονίᾳ ὡς ἰδιώτης μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μάλιστα περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου (περὶ τὸ 338 π.Χ.) ἔλαβε σύζυγον τὴν κόρην του Κυνάννην ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος Αὐδάτας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε τὴν Εὐρυδίκην (Ἀδέαν), τὴν μετέπειτα σύζυγον τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ἀρριδαίου⁴.

"Αν δ Φίλιππος δὲν ἔπραξεν ὅτι προηγουμένως εἰς παρομοίαν περίπτωσιν ὁ βασιλεὺς Ἀρχέλαιος⁵, τοῦτο ἀσφαλῶς πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν ἥπιον καὶ νηφάλιον του χαρακτῆρα καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὴν πολιτικὴν του ὥριμότητα, διότι μὲ τὸν θάνατον τοῦ ἀνεψιοῦ του οὐδὲν εἶχε νὰ κερδίσῃ, οὔτε καὶ ὁ θρόνος του ἀπὸ αὐτὸν ζῶντα ἐκινδύνευε. Βεβαίως δ Ἀντίγονος Δώσων (ἢ Ἐπίτροπος) ἐφάνη ἀνώτερός του καὶ ἔπραξε κάτι καλύτερον ἀπ'

1. Διόδ. XVI, 4, 2 - 7. 8, 1. Iust. VII, 6, 7. Front. Strateg. II, 3, 2. Οἱ Ἰλλυριοὶ προηγουμένως εἶχον καταλάβει μέρος τῆς "Ανω Μακεδονίας, μετὰ τὴν ἡτταν δύμας ἡναγκάσθησαν νὰ ἐκκενώσουν τὴν χώραν καὶ νὰ παραχωρήσουν εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν δυτικῶς τῆς Λυγκηστίδος περιοχὴν μέχρι τῆς Λυχνίτιδος λίμνης.

2. Bl. Belech IV², 1, 227. Fr. Gεyετ, RE XIX, 2268, ἄρθρ. Philippus 7. P. Clochē, ἔ.ἄ. 150. "Ἐν τούτοις δ Geyer καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὸ προγενέστερὸν του ἔργον *Makedonien* 82 πιστεύει ὅτι ἡ Λυγκηστίς εἶχε συγχωνευθῆ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἥδη ἐπὶ Περδίκκα Γ'.

3. Διόδ. XVI, 1, 3. 8, 1.

4. Bl. Kaeerst, RE I, 2007, ἄρθρ. Amyntas 1 . Begevde, ἔ.ἄ. 30, ἀριθ. 61.

5. Bl. Kaeerst, RE II, 446, ἄρθρ. Archelaos 7. Δ. Κανατσούλη, "Ο Ἀρχέλαιος καὶ αἱ μεταρρυθμίσεις του ἐν Μακεδονίᾳ, Θεσσαλονίκη 1948, 11 - 13.

αὐτόν, δχι μόνον δὲν παρεμέρισε τὸν ἐπιτροπευόμενον ἀνεψιόν του Φίλιππον Ε', ἀλλὰ καὶ ἀνέθρεψε τοῦτον ὡς μέλλοντα βασιλέα τῆς Μακεδονίας καὶ ἀποθανὼν κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς αὐτόν, δχι εἰς τὰ ἔδιά του τέκνα, τὰ ὅποια ἀπέκτησε ἀπὸ τὴν Χρυσηΐδα¹. Ἀλλ' εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Ἀντιγονιδῶν ἥδη ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, τοῦ εἰσηγητοῦ μιᾶς πραγματικῆς συνταγματικῆς βασιλείας (ἐν δοξος δον λεια), εἶχεν ἐπικρατήσει ἄλλο πνεῦμα καὶ τὰ ἥθη εἶχον ἔξημερωθῆ.

Δ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

RÉSUMÉ

Démètre Kanatsoulis, Quand Philippe II a reçu le titre du roi.

L'auteur traite la question de la date auquelle Philippe II a reçu le titre du roi après la mort de son frère Perdiccas III et après sa nomination comme régent de son neveu Amyntas. D'après un témoignage de Justin (VII, 5, 9-10), Philippe a reçu le titre du roi après beaucoup de temps et sous la pression du peuple, par ce que le pays était en danger et le jeune roi n'était pas en mesure des périls. Un affirmation de Justin est l' inscription de Livadia (IG VII, 3055, 9) ou Amyntas porte le titre «Roi des Macédoniens». Or Amyntas était le roi pour un certain temps et Philippe simplement son régent. Ensuite Philippe est proclamé roi des macédoniens. Il est probable que Philippe ait fait ce coup d'état après une victoire à l'étranger qui aurait augmenté son prestige et son autorité à l'intérieur du pays. Un tel succès était sans doute sa victoire contre les Péoniens 358 av. J. C. et la défaite des Illyriens. Par conséquence, Philippe attache la Haute Macédoine à son pays. Donc Philippe est proclamé roi des macédoniens en 358/57 av. J. C. Jusqu'à cette époque Amyntas était le roi et Philippe son régent.

1. A. R. N. Schaefer, Das makedonische Königtum, §. 12. K. A. E. R. S. T., RE I, 2418/19, ἄρθρο. Antigonos. B. Niese, Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten seit der Schlacht bei Chaeronea, Gotha 1899, II, 286/87. Fr. Granier, §. 126/27.